

IV. – V. KAPITOLA MÉDIA A NARCISTICKÁ KULTURA

■ Teze:

Masová kultura/ masová media jako technologie i obsahy představují nejen specifickou formu obranného mechanismu, ale nabízejí takovou **formu obrany, která je založena na posilování narcistní komponenty osobnosti**

The difference between the new managerial elite and the old propertied elite defines the difference between a bourgeois culture that now survives only on the margins of industrial society and the new therapeutic culture of narcissism.

(Christopher Lasch)

lzquotes.com

"It is the logic of consumerism that undermines the values of loyalty and permanence and promotes a different set of values that is destructive of family life."

Christopher Lasch

"A child's appetite for new toys appeal to the desire for ownership and appropriation: the appeal of toys comes to lie not in their use but in their status as possessions."

Christopher Lasch

CHRISTOPHER LASCH: NARCISTICKÁ KULTURA

Laschova diagnóza západní kultury druhé poloviny 20. století jako fundamentálně narcistní v podstatě navazuje na základní Freudův předpoklad, že:

Kultura či civilizace má schopnost zásadním způsobem formovat lidskou psychiku.

Jinými slovy, že proměněné sociální podmínky, změna „kulturního osvětlení“ ovlivňuje adaptaci individuální psyché.

- Narcismus je psychický stav potenciálně dostupný v každé společnosti, ale jeho vývoj je posilován určitými kulturními formacemi.
- **Zvláště je posílen rozvojem postupující byrokratizace západních společností**
- **Celý proces posiluje postupující sekularizace a kapitalistický výrobní způsob, respektive komodifikace lidských vztahů obecně.**

Prohlubováním tzv. terapeutické sensibility

Dochází k rozvoji tzv. intimní společnosti, ve které je intimita součástí každodenně mediované reality.

TEROR INTIMITY (Norbert Elias).

**NARCISTNÍ CHARAKTER
JE PRODUKTEM MASOVÉ SPOLEČNOSTI
JEJÍ POZDNĚ-MODERNÍ FÁZI**

■ **O narcismu je možné mluvit jako o kulturním fenoménu, pro který jsou charakteristické některé znaky typické pro euro-americkou postindustriální kulturu:**

A/ úspěch, moc, sláva, obdiv, výkon

B/ extrémní orientace na filosofii individualismu, "žití pro sebe", pro úspěch, pro slávu

C/ žití ve světě narcistických ideí, fantazií, iluzí, v iluzích o neomezené moci, konzumaci, gratifikaci.

- 1/ **život v přítomnosti**, neschopnost žít v minulosti ani v budoucnosti
- 2/ **závislost na druhých** kombinovaná se strachem z takové závislosti
- 3/ **uctívání celebrit**
- 4/ **vnitřní prázdnota**
- 5/ pseudo vhléd akcentující **zájem o osobní psychoterapii všech druhů**
- 6/ nervózní, **sebe-destruktivní humor**
- 7/ tvrdě **soutěživý**, ale **obávající se kompetice**
- 8/ **úpadek ducha hry** opírající se o dodržování pravidel
- 9/ vychvalující týmovou práci, ale ukotvený v hluboce **anti-sociálních impulsech**
- 10/ **velmi nenasytný, majetnický**, toužící po bezprostřední gratifikaci

- V pozadí je ale **oslabení základní důvěry v sebe**, oslabení loajality, zpovrchnění vztahů, devalvace vzájemnosti.
- Pojem narcistická společnost označuje situaci, kdy se **lidé chovají jako by byli pozorováni**, jako by byli v centru pozornosti reálného nebo imaginárního publika.

**PRO NARCISTNÍ OSOBNOST JE SVÉT
ZRCADLEM.**

**MEDIÁLNÍ „OBRAZOVKA“ (zrcadlo) TAK
PARADOXNĚ SLOUŽÍ SEBEPOTVRZOVÁNÍ
VNITŘNÍHO SVĚTA
INDIVIDUALIZOVANÉHO JEDINCE**

ZRCADLO (OBRAZOVKA, MONITOR JAKO OBRANA

„ODRAZ SKUTEČNOSTI“

NEBO

„TECHNOLOGIE NA SNY, ILUZE A VIZE“

- **Já** definuje Freud jako **kouzelné zrcadlo**. **Obraz** více vnější než vnitřní, utkaný z mnoha **identifikací**.
- **Zrcadlo** ale představuje jednu z **nejtajemnějších** **mytologických rekvizit**.

- **Středověk chápe zrcadlo jako symbol marnivosti (vanitas)**
- **Pro Pavla Tarsu bylo zrcadlo důkazem lidské neúplnosti.**
- **Medúza je poražena Perseem, když zahlédne vlastní obraz v zrcadle.**
- **Stejně tak Narkissos, který stín považuje za pravého člověka.**
- **Lewis Carrol posílá Alenku „za zrcadlo“.**

Podle magických grimoárů jde o **nebezpečný nástroj**, který nás vtahuje a pohlcuje.

Obraz zde neslouží subjektu, ale **zotročuje jej tím, že ho přizpůsobuje své vnitřní potřebě.**

Ve všech starověkých kulturách existuje cosi jako **„magické zrcadlo“**, které umožňuje komunikaci s vyššími bytostmi, průhled do budoucnosti, v psychoanalytickém smyslu **projekci obsahů nevědomí**

(vyleštěné kameny Thumim a Urim, „zlaté zrcadlo“ – Egypt, „černé zrcadlo“ – evropské grimoáry).

**Zákaz zobrazovat lidské bytosti u starých
semitů naznačuje cosi o této tušené
manipulativní síle.**

**ZRCADLO JE OBRAZOVKOU, NA KTEROU SI
PROMÍTÁME TOUHU PO ROVNOVÁZE**

MONITOR/OBRAZOVKA JE V TOMTO SMYSLU PROJEKČNÍM PLÁTNEM NAŠICH SNŮ I DEPRESÍ

V zásadě jde o to komunikovat nás samotné.

Například reklamní zrcadlo musí být nastaveno tak, abychom se v něm do jisté míry poznali (podle věku, pohlaví, rasy, sociální třídy, subkultury, typu osobnosti).

Vždy se v něm odrážíme jako o cosi lepší.

■ Člověk se podle Freuda touží spatřit v zrcadle ne proto, aby:

1/ uplatnil sebekontrolu,

2/ naplnil touhu po harmonii.

VIDĚT SE TAKOVÍ JAK BYCHOM CHTĚLI VYPADAT.

Reklama tuto potřebu zvěcňuje a komodifikuje.

REKLAMNÍ ZRCADLO

zpředměťňuje a komodifikuje to, co je v našem
obrazefalešného.

Je to zrcadlo, které se gogolovsky nevysmívá, ale
snaží se laskavě
**spoluformovat naše Já jako objekt, do kterého je
možné se i zamilovat.**

■ Pokud naše Já není nic jiného než odraz v zrcadle, tak
NASTAVENÍ MEDIÁLNÍHO ZRCADLA,
ať už má povahu televizní či počítačové obrazovky nebo
tištěné stránky slouží **harmonizaci ega, a je**

ZRCADLOVÝM OBRAZEM NAŠEHO EGA.

Pokud naše já není nic jiného než odraz v zrcadle, pak je
RECEPCE REKLAMY PŘÍKLADEM ODCIZENÍ.

Odtud je jasná cesta ke koncepci
FALEŠNÉHO VĚDOMÍ
jak ji známe od Gyorgy Lukácse

■ Uvedené **obranné mechanismy** jsou důležité pro pochopení kulturního významu spotřebního chování.

1/ Konzument je obecně charakterizován snahou o co **nejefektivnější naplnění vlastních potřeb.**

2/ Zároveň ovšem je pro něj typická potenciální úzkost a z ní plynoucí **motivace vyhnout se psychickému nepohodlí.**

Masová konzumace v moderní společnosti funguje jako
MASOVÁ ANESTÉZE,

■ Jde o proces, jímž kultura změkčuje charakter reálného ohrožení a **destruuje tak zároveň naši žitou zkušenost.**

ESTETICKO-ANESTETICKÁ FUNKCE

jako forma vytěsnění na úrovni samotného média.

- V procesu konzumace nekonečně opakovaných násilných úmrtí postupně dochází k tomu, že jejich obsah, je neutralizován.
- Pocit zděšení postupně vyprchává a událost se redukuje pouze na **estetický rozměr** a účinkuje jako anestéze.

**TATO ESTETICKO-ANESTETICKÁ FUNKCE
POPULÁRNÍ KULTURY BLOKUJE
NAŠI HLUBINNOU EXISTENCIÁLNÍ ÚZKOST.**

NARCISMUS

- je psychickou formací, která nastupuje **na místo hysterie a obsedantní neurózy**. Tento trend je pozorovatelný od 40. let, kdy se objevuje nová symptomatologie nepodobná klasickým neurózám.
- V posledních 25 letech se objevují tzv. „**hraniční pacienti**“, kteří vykazují difúzní neuspokojení. **Netrpí** tedy problémy plynoucími z:
  - **potlačení sexuální energie,**
  - **ani hysterickou paralýzou orgánů,**
  - **ani nutkavým jednáním.**

- Výsledkem již není klasická neuróza, kde jsou infantilní impulzy potlačeny.
- Tito pacienti trpí intenzivními **pocity prázdnoty a hlubokou poruchou sebepojetí.**
- Jejich stížnosti mají povahu **vágních nepříjemných životních neuspokojení, existence je vnímána jako nesmyslná, bezcílná, prázdná, depresivní.**

Narcistická symptomatologie je symptomatologií všedního dne. Lze ji nalézt u značné části populace a zvláště u neurotiků.

PRIMÁRNÍ A SEKUNDÁRNÍ NARCISMUS

- Lashovo označení moderní kultury jako narcistní vychází původního Freudova rozlišení mezi primárním a sekundárním narcismem.
- Narcismus je původně pojem z oblasti sexuologie: **charakterizuje osobu, která sama sebe pojímá jako sexuální objekt.**
- **Podle Freuda narcismus znamená obsazení sebe sama libidem.**

1/ primární narcismus:

libido je orientováno autoeroticky. Tato dokonalá odloučenost se vrací ve spánku. **Není rozlišen objekt a subjekt libida.** Ipsace soustředěná na tělesné prožitky.

Narcismus představuje zcela normální vývojové období, které zprostředkuje cestu mezi čistým erotismem a láskou k objektu.

2/ sekundární narcismus: předpokládá přeložení sebe sama do funkce objektu

Xenia Ignatyeva, 17letá Ruska se snažila zapůsobit na své přátelé. Vylezla na most až do výšky 28 stop, aby si pořídila selfie. Tu ještě stihla, potom ale ztratila rovnováhu a spadla na kabely. Zabil ji elektrický proud

- Prvotně nachází kojeneček objekt libida na svém těle, za které považuje i matčin prs. Postupně ale hledá slast i mimo něj.
- **Libido se však může obracet ke kvalitám subjektu. Tak se objektové libido stává znovu libidem subjektivním - narcistním.**

PŘÍKLADEM NARCISTICKÉHO UMÍSTĚNÍ LIBIDA JE AUTOEROTISMUS.

- Pohyb libida k objektu ilustruje Freud na pohybu améby. Vystrkuje pseudopodie nebo se může choulit v koncentrovaný chuchvalec – stažení libida k Já.
- Musíme ale rozlišovat:

■ EGOISMUS vs. NARCISMUS

■ Narcismus je libidinozním doplňkem egoismu.

1/ v prvním případě jsou ve hře jáské pudy, které slouží sebezachování individua jako celku

2/ v druhém jde o libido, které slibuje rozkoš, ale individuu jako psychobiologické jednotce sloužit nemusí.

- **Silně egoistický jedinec může současně zachovávat silná obsazení objektu.**
- Egoismus není totožný s opakem objektového libida (hypochondři, ale i schizofrenici naopak stahují libido do Já v situacích kompenzace).
- **Freud ostře odděluje jáské pudy a libido.**
- **Jáské pudy chrání Já před poškozením a nejsou ve sporu s principem libosti. Já je připraveno libido vyslat nebo stáhnout, aby se chránilo před nelibým pocitem.**

Pud sebezáchovy - je tak vlastně výchozím a normálním stavem.

- Neuróza tedy není výsledkem konfliktu mezi jáskými a sexuálními pudy, ale je výsledkem konfliktu mezi obsazováním objektu a obsazováním Já čili je konfliktem na téže půdě.
- Jde o spor sexuality mířící k sobě a sexuality mířící k objektu. Část původně jednotné narcistní sexuality se vydělila a míří ven k objektu.

- **Toto rozdělení je zdrojem napětí. Původně protikladné síly sebezáchovy jsou sjednoceny v kategorii libida. Libido jako jednotná pudová síla.**
- **Narcistický stav je tak spojen s bezpečím - člověk se prožívá jako úspěšný, tělo je skvělé, mozek pracuje.**
- **Tento pocit je ale stále atakován pronikáním vetřelců, pocitů nedostačivosti.**

GRANDIOSITA

Jádrem narcismu je **grandiosita**, která stojí v základech Já a Self.

Na počátku vývoje dítěte je grandiosita přirozená, která souvisí s primárním, přirozeným narcismem dítěte. Z grandiosity plyne pocit omnipotence.

Grandiosita je specifickou obranou

Slunce v duši - text

Břicho mám dobrý jsem klasa klas,
vlasy mám dlouhý jako Ivan Hlas.
Mám slunce v duši, srdce silně buší,
vytahuji šípy a natahuji kuši.

Amorovy střely letí tam a sem,
konverzaci zahajuji tenisem.
Pak volně přeju k vaření a praní,
mé zálibě v koních a lyrickém psaní...
tak koukej světe tady sem!

V Kladně jedu a v záři velkoměsta
má gesta mají styl.
Všechno svedu, žít v maloměstě,
tak kde bych dneska byl.

Vyfoukám hlavu a pohodím vlnou,
tubičku s gelem udržuji stále plnou.
A jestli jsem se někdy nevhodně snad choval,
kouřil jsem trávu, ale nešlukoval.
Tetování volím pouze henou.

<https://www.youtube.com/watch?v=OxHVv-rjGt0>

■ Kromě narcistických kompenzací dítě produkuje ještě další kompenzační manévr - vytváří ideální já, které se rozvíjí jako reakce na frustrace pocitu omnipotence, na narcistická poranění.

■ Je založeno na představách typu: „*jednou budu jako táta - velký, silný...*“, „*jednou budu jako máma - velká, krásná...*“

■ **REKLAMA** (chtěla bych být krásná jako maminka),

■ "*ted' jsem selhal, ale jednou budu lepší než druzí*", "*ted' mi to nevyšlo, ale jednou to zvládnu*".

II. NARCISMUS JAKO SOCIOKULTURNÍ FENOMÉN

- Podle Lasche zachycuje označení narcismus jisté osobnostní charakteristiky velkého množství lidí na západě.
- Uvádí následující katalog narcistních charakteristik:

■ Narcistické Já je konstruováno pouze na základě reflexe získané druhými.

■ Klíčovým problémem narcistní osobnosti je ODDĚLENÍ (HRANIC) JÁ OD DRUHÝCH.

■ Přes nezřídka iluze omnipotence, **závisí narcis na druhých**, na jejich hodnocení, na tom jak potvrzují jeho sebepojetí.

■ Nemůže žít bez obdivu publika. Jeho svoboda od rodiny a institucionálních omezení mu paradoxně nedává svobodu, aby dokázal obstát bez obdivu druhých.

- Naopak vyvolává v něm pocit nebezpečí, které překonává tím, že odráží své grandiosní Já v pozornosti druhých

VYHLEDÁVÁNÍ CELEBRIT, SILNÁ IDENTIFIKACE S NIMI, PARAZITOVÁNÍ NA JEJICH MOCI A CHARISMATU

- Patologický narcismus se v tomto pojetí jeví jako sociální a kulturní fenomén.

Ze socio-kulturního hlediska je tak narcismus typem, **sociální nemoci**, kterou posilují i masová média

- Lasch spojuje rysy narcistické osobnosti jednak s:

1/USURPOVÁNÍ RODIČOVSKÉ AUTORITY MÉDII A ŠKOLOU.

- V moderní společnosti **ztrácí rodina své základní produkční funkce**, a to dokonce i v tak základních definičních znacích jakými je výchova dětí, která je stále více podrobována hodnocení expertů. Dochází k atrofii tradiční sebenápomocné kompetence, která měla každodenní povahu.

- **Jedinec se tak pomalu stává závislým na státu, korporacích či širší byrokracii a MÉDIÍCH.**
- **Narcismus reprezentuje psychickou formu této závislosti.**
- **Klíčové příčiny lze zachytit v rodině, která reaguje na měnící módy produkce a vytahuje otce z domovů čímž snižuje roli, kterou hrají v životě dětí.**

Selhání rodičovské autority odráží kolaps starých impulzů kontroly a přechod od:

A/ společnosti SEBEKONTROLY (Superego)

B/ ke společnosti bezbřehého HÉDONISMU (Id).

■ Úpadek rodičovské autority znamená úpadek Superega ve společnosti jako takové.

■ Selhání rodičů ovšem neznamená, že dítě vyrůstá bez rodičů, ale naopak vede:

- 1/ k posílení rozvoje přísného trestajícího superega, které vychází z archaických obrazů rodičů spojených s grandiózními sebeobrazy.**
- 2/ v této situaci sestává Superego z rodičovských introjektů místo z identifikací.**
- 3/ takové Superego trestá ego neodpovídající jeho standardům.**

- Návrat k barbarství současná individua ohrožuje tak málo, že touží po silnější instinktuální existenci.

- Lidé si stěžují, že nejsou schopni cítit. A tak omezují Super-ego a pokoušejí se probudit umlčené smysly.

A/Vnějškově mírní, zdvořilí, ale vnitřně napjatí. Přehušťená a byrokratická masová společnost jim v této situaci poskytuje jen pár příležitostí jak si ulevit.

B/ Nárůst byrokracie oslabuje sociální Superego, respektive eroduje všechny formy patriarchální authority.

Otcové, kazatelé a učitelé jsou vytěsňováni ze svých pozic. Úpadek institucionální autority v extrémně prostupné společnosti ovšem neznamená úpadek superega na individuální úrovni.

Místo toho posiluje růst trestajícího superega, které odvozuje většinu své energie, při absenci autoritativních sociálně prohibitivních bariér, z agresivních impulzů id.

Jak authority v moderní společnosti ztrácejí svou pozici:

- superego se na individuální úrovni stále více sytí z dětských primitivních fantazií o rodičích a stále méně pracuje s internalizovaným ego ideálem.

- Zuřivost s jakou trestá superego ego ukazuje, že čerpá svou energii z agresivních pudů v Id.
- Úpadek rodičovské autority a vnějších sankcí autority paradoxně posiluje agresivní, diktátorské elementy superega.

Úpadek superega v permisivní společnosti vede k **tvorbě nového Superega**, ve kterém dominují archaické elementy.

Sociální změny, které zkomplikovaly dětem přijetí rodičovské autority nezrušily superego, ale posílily alianci Superega s Thanatem. Rodičovská rezignace na autoritu spíše intensifikuje než změkčuje dětský strach z trestu.

2/ KOMBINACE VÝRAZNÉ KONCENTRACE POZORNOSTI NA DÍTĚ A PŘESVĚDČOVÁNÍ DÍTĚTE O JEHO PRIVILEGOVANÉ POZICI V RODINĚ

- **Pozornost je zde mělká. Jde o kombinaci emocionálního stažení a přesvědčování dítěte o jeho privilegované pozici v rodině.**
- **Absence empatie.**
- **To je výchozí předpoklad vzniku narcistické osobnosti, kořenící v rodinné struktuře, která se obrátila k sobě a snaží se uhájit sebe sama před tlaky hrozivého světa sociálně-ekonomických tlaků k vytváření fasády soudržnosti.**

NARCISTICKÁ OSOBNOST SE VYVÍJÍ TAK, ŽE:

- a/ rodiče podporují individuaci, ale**
- b/ nepodporují (brzdí) separaci.**

To znamená:

Rodiče chtějí mít dítě chytré, lepší než ostatní děti, "mimořádné", ale ne svobodné, samostatné, separované. Vedou dítě k tomu, aby podávalo výkon, aby svou výjimečností, "skvělostí" rodiče uspokojovalo (hojilo jejich vlastní rány), ale má na nich zůstat vázané.

PATOLGICKÝ NARCISMUS - GRANDIOSITA

- Dítě vyrůstá v zajetí axiomu : " je třeba růst a vyvíjet se". Současně k tomuto přesvědčení přistupuje ještě další: „růst a vyvíjet se je bezpečné jen tehdy, když vše, co se naučíš, co rozvineš bude ve vztahu k mateřskému objektu".
- Každá matka dává dítěti ve větší či menší instrukci tohoto typu na počátku jeho vývoje - a dosti dobrá matka z ní pak krok za krokem ustupuje.
- Matka, která dává tuto patogenní instrukci zvláště výrazně najevo a pak u ní v dalším vývoji dítěte setrvává, **chápe dítě jako rozšíření vlastního Já.**
- Matka podporuje vývoj dítěte pouze v určitém směru, který je významný pro rozšíření jí samé. Podporuje jeho skvělost, krásu , výjimečnost - podporuje jeho falešné Já.

■ Toto popření dětských principů, tato pseudoseparace vede k rozvoji grandiosity. Její podstatou je popření závislosti na rodičích, **postavení se do umělé (vnucené) role nezávislého, samostatného tvora.**

■ Grandiosita jakožto **popření závislosti na rodičích a uměle vytvořená role nezávislého funguje jako obrana proti vstupu rodičů do světa dítěte.**

■ Rodiče grandiosní dítě uspokojují, podporují je, podporují jeho pseudoseparovanost. Je třeba mít ale na paměti, že u dítěte došlo pouze k **popření potřeb závislosti a zranitelnosti (slabosti)**, že tyto potřeby ve skutečně nebyly uspokojeny.

3/ ORGANIZACE PRÁCE ČI ZPŮSOB JAK JE HODNOCENA PRACOVNÍ VÝKONNOST

- V moderních byrokraciích má práce defacto abstraktní hodnotu, která je oddělena od vlastní pracovní činnosti.
- Extrémní individualismus, filosofie výkonu posiluje rozvoj narcistní osobnosti.
- V práci není narcistní osobnost zaměřena na vlastní tvorbu, ale jen na **viditelný úspěch.**

4/ SOUČASNÁ SPOLEČNOST JE OVLÁDÁNA TERAPEUTICKOU SENSIBILITOU

- **Zájem o zdraví vede k tomu, že se lidé stále na sobě sledují znaky duševní nebo fyzické nemoci.** Nahrává tomu skutečnost, že se **moderní život odehrává stále více na televizních obrazovkách či stránkách časopisů.**
- **Mediální obraz zdraví**
- Tyto obrazy zastupují realitu a lidé vidí sebe sama jako jejich odraz. **Nemoc a její léčení je nejen velmi oblíbeným tématem fikcí i non-fikcí, ale tvoří jeden z nejefektivnějších reklamních segmentů.**

4/ VYTĚSNĚNÍ MINULOSTI

- Život pro daný okamžik, pro teď a tady. Žít pro sebe tedy ne pro předchůdce ani následníky. Je zde zřejmá ztráta vazby na předchozí generace, historii národa.
- Narcistní osobnost se nezajímá ani o budoucnost, a to částečně proto, že jej nezajímá minulost.
- Jen obtížně vytváří příjemné asociace s tím, co se týkalo jeho dřívějšího života, který vždy přináší smutek a bolest.
- Ti, kteří nejsou schopni vrátit se ve vzpomínkách k těmto milovaným vztahům velmi trpí.

- **Náš indiferentní pocit vůči minulosti, které nezřídka nabývá povahu hostility a odmítnutí je defacto dokladem kolapsu této kultury.**
- **VÝUKA DĚJEPISU MÁ DNES POVAHU povrchního vyhlížení budoucnosti.**
- **Jde o důsledek narcistického ovládnutí psyché, které zabraňuje ukotvení jedince v jeho minulé zkušenosti.**
- **NEJVĚTŠÍ ČECH**

5/ RACIONALIZACE VNITŘNÍHO ŽIVOTA

- která je doprovázená **falešnými sliby osobního naplnění**. Devatenácté století bylo ve vyspělých zemích dokonaným, i když křehkým triumfem represe, respektive požadavků průmyslové společnosti na Id.
- Současný narcismus má **jakousi povrchní podobnost s imperiálním self** (tak velebeným v anglosaské literatuře 19 st.). Jde o **sebezahleděnost, velkolepé iluze o sobě a svém poslání**.

a/ pro silného individualistu je svět prázdnou divočinou, kterou je třeba formovat podle svého

b/ pro narcistní osobnost je svět ZRCADLEM,

VE KTERÉM SE JEHO/JEJÍ VELKOLEPOST ODRÁŽÍ

Jako reakce na tuto represivní změnu vzniká nový typ sociálního individua, pro které je charakteristický obranný mechanismus „stažení se“ z této represivní krajiny jako únik od rutiny

A/ Přizpůsobení se rutinním činností je stále obtížnějším. Moderní průmysl připoutává jedince k pracovnímu místu a omezuje jeho intelekt.

B/ Masová kultura romantického úniku kompenzuje tuto represivní nevolnost vizemi překračujícími emocionální a imaginativní kapacitu a podílí se tak na širší devalvaci rutiny.

C/ Neslučitelnost románců a reality dává vzniknout „ironickému stažení“, které otupuje, ale také mrzačí vůli měnit sociální podmínky, a to i v nejmenších detailech.

■ *Emma Bovaryová prototypický konzument masové kultury stále sní a její sny sdílí miliony a posilují tak své neuspokojení svou prací a sociální rutinou.*

- Současná atmosféra je **terapeutická**. Individua **netouží po individuálním vykoupení**, spasení, ani po příchodu zlatého věku, ale **hledají spíše chvilkový pocit momentální iluze tělesné a duševní pohody**.
- **Pocit bezpečí** (i radikální politické akce mohou fungovat jako terapie).
- Vznik tzv. **terapeutické ideologie** poskytuje normativní model psychosociálního vývoje, a tak poskytuje širší posílení úzkostného sebezpytu.
- **Ideál normativního vývoje pak vytváří strach z odklonu od normy**. Otevřela se cesta **ČLOVĚKU PSYCHOLOGICKÉMU** - jako finálnímu produktu buržoazního individualismu.

NARCISMUS, POZDNĚ-MODERNÍ SPOLEČNOST A MÉDIA

- Jak lze narcistní projevy charakterizovat zvláště ve vazbě na roli médií?

1/ Hlavními rysy narcistických osobností jsou extrémní sebestřednost, nápadná absence zájmu a empatie vůči druhým, povýšenost, kontrolující chování tedy produkty tzv. GRANDIOSITY - obranného kompenzačního mechanismu, který umožňuje prostřednictvím fantazií kompenzovat hlubinný pocit vlastní nedostatečnosti.

- Materiál pro tyto fantazie poskytují stále více masová média. Stále více přitom sílí role kyberprostoru (mučení v Abu Ghraib, Mohamed Merah natáčeující své oběti, resp, jejich likvidaci, (kyber) šikana

2/ Silné vědomé pocity nejistoty a méněcennosti,
střídají pocity velikosti a onnipotentní fantazie.
Značné zaujetí **fantaziemi o vlastním úspěchu,**
moci, vlastní skvělosti, kráse nebo ideální lásce.
/MEDIÁLNÍ OBRAZY/

3/ Přesvědčení o výjimečnosti, kterou je třeba spojit
pouze se zvláštními a výjimečnými či vysoce
postavenými lidmi nebo institucemi.

Potřeba nekonečného obdivu. Své sebepojetí
povyšuje přínaležitostí k silným, obdivovaným
osobnostem. Nezřídka fiktivním /HVĚZDY,
CELEBRITY/

4/ Má sklon **idealizovat si některé lidi /NARCISTICKÁ IDEALIZACE/**, od kterých očekávají narcistická uspokojení a naproti tomu **opovrhovat těmi, od kterých nic neočekávají** (často jejich dřívější idoly).

- Např. atentátník vytváří se svou obětí smrtelnou intimitu. Sleduje její pohyby přimkne se k ní jako ke stoupající hvězdě.
- Masové reklamní kampaně tak posilují tuto identifikaci. **Atentát se tak sám stává formou spektaklu a intimní život útočníka se stává součástí stejného světa populární zábavy jako jsou privátní životy jeho obětí./případ LENNONOVY VRAŽDY/**

5/ Neschopnost být sám. Neschopnost přežít jako **nezávislé individuum**. Je závislý na druhých, kteří mu poskytují potvrzení a obdiv.

Musí se přimknout k druhému, žije téměř **parazitní život**. Ve svých osobních vztazích závisí na obdivu nebo strachu, které vyvolává v druhých jako „vítěz“. **/PARASOCIÁLNÍ INTERAKCE/**

6/ Má **strach z emocionální závislosti**, a tak své vztahy **manipuluje** využívá druhé, jeho vztahy jsou umělé, mělké a hluboce vnitřně neuspokojivé. Vyhýbají se intenzivním vztahům.

- **kompensaci poskytují mělké mediální identifikace**

7/ Nejenže postrádají citovou hloubku a selhávají v porozumění komplexním emocím ostatních lidí, ale také nedokáží diferencovat svoje vlastní pocity.. Zvláště postrádají skutečné pocity smutku, postrádají schopnost truchlit. Chybí schopnost empatie, vžít se do pocitů a potřeb druhých lidí..

Neschopnost prožít depresivní reakce je základním rysem jejich osobnosti. Když jsou opuštěni nebo zklamáni druhými lidmi, mohou navenek vypadat jako depresivní, ale při bližším zkoumání nalezneme spíš vztek a rozmrzelost, naplněné přáním pomsty, než skutečný smutek nad ztrátou osoby, které si vážili.

Jejich emoce rychle vzplanou a následně se rozptýlí
/MEDIÁLNÍ KMITOVÁ EMOCIONALITA/

(Medializace pohřbu VH)

8/ Jde často o jedince, kteří se **snadno konformizují se sociálními pravidly**, a to více ze strachu z trestu než z pocitu viny.

Cítí **malou loyaltitu k institucím, kde pracuje**. Necháává si rád otevřené příležitosti. Je schopen přijímat nové ideje, ale chybí mu přesvědčení. Často se vnímá jako **vyděděnec**.

Hodnotový systém narcistních osobností je obecně rozrušitelný

**KOLABORACE v MÉDIÍCH,
(„MEFISTO“ KLAUSE MANNA)/**

9/ **Současně vytvářejí fantazie omnipotence a silné přesvědčení o možnosti využívat druhé.**

Opovrhují těmi, kterými manipulují, nezajímají je /svou roli zde hrají archaické, punitivní a sadistické elementy převládající v superegu/.

(MÉDII, RESP. CELEBRITAMI MANIPULOVAT NEMOHOU)

10/ **Hypochondrie a pocity vnitřní prázdnoty. Hrozí se stáří a smrti. /Mediální kulty mládí)**

11/ **Vnitřní svět těchto lidí je velmi málo zalidněn, okupuje jej GRANDIÓZNÍ SELF.**

(JSOU SAMI V OBÝVÁKU PŘEPLNĚNÉM MNOŽSTVÍM MĚLKÝCH MEDIÁLNÍCH VAZEB)

12/ **Někdy může narcistní osobnost okouzlovat společnost kolem sebe dokonce i svým náhledem do vlastní osobnosti. /např. TYP: MODERÁTORSKÝ ŠARMÉR či BAVIČ/**

13/ **Chybí mu nějaký skutečný intelektuální zájem. Má minimální schopnost sublimace. Chronicky se nudí. /KONZUMUJE TÍM VÍCE MÉDIA/**

14/ Přes jeho vnitřní problémy disponuje narcistní jedinec vlastnostmi, které jej činí úspěšným v byrokratických institucích, které se soustřeďují na manipulaci interpersonálních vztahů.

- Jeho manipulativní schopnosti, schopnost působit přesvědčivě jej předurčují k úspěchu v politických a obchodních organizacích.
- Typickou je schopnost „hrát tzv. nesportovně, ale stále ještě podle pravidel. Touží po úspěchu v podobě vítězství. Vyvolává dojem, iluzi neomezených možností

IDEÁLNÍ CHARAKTERISTIKA PRO MEDIÁLNÍ HVĚZDY VŠEHO TYPU– moderátor, bavič apod./

15/ NARCISMUS A ZTRÁTA VÍRY V REALITU

- **mechanická reprodukce kultury, bujení vizuálních a audiálních obrazů ve společnosti spektáklu.**
- **Žijeme ve víru obrazů a zvuků, které uvěznují zkušenost. Kamery, záznamové přístroje nejen přepisují zkušenost, ale změni její kvalitu a dávají modernímu životu podobu dozvukové komory, zrcadlové síně.**
- **(INTERNET JAKO ZRCADLO A BLUDIŠTĚ)**

- Bujení obrazů podemílá smysl pro to, co je reálné.
Realita se jeví stále více jako to, co vidíme na televizní obrazovce.
- **Fotografické zachycení reality nám dává pocit realističnosti našich životů a pomáhají nám rekonstruovat naši osobní historii.**
- **Buržoasní rodiny si pořizovaly portrét, aby potvrdily vlastní status, zatímco**

**DNES RODINNÉ ALBUM VERIFIKUJE
INDIVIDUÁLNÍ EXISTENCI**

- **Sebepozorovací/hlídací funkce kamery defacto posiluje narcistní funkce.**
- **Nový narcismus je posilován ne vinou, ale úzkostí.**
- **Postupně mizí propast mezi veřejným i privátním životem objevuje se nová povaha společnosti spektaklu mizí hranice mezi virtuální realitou a životem.**
- **Přemíra spektaklů, cynické vědomí jejich iluzívnosti činí dokonce i děti odolné vůči šoku či překvapení. Extrémně vysoké množství produkováných iluzí brzo rozbíjí jejich reprezentační moc.**
- **Nový psychologický člověk se neobrací k druhým jako ke své jistotě, ale hledá smysl svého života v situaci, kdy pochybuje o realitě své existence.**

TECHNOLOGICKÁ NARCIZACE

- Iluze reality rozpouští realitu tím, že vytváří pocit **indiference, lhostejnosti**. Ta vzniká v situaci, když symbolický řád působí na místě subjektu. **Komunikační technologie tento fenomén primárně extenduje.**
- Uvedenou situaci dobře ilustruje strategie užívaná v sitkomech, kde se diváci setkávají se **stimulačním smíchem** či **potleskem**.
- Jako by tvůrci ani **nepředpokládali reakci publika**. Tato manipulativní technika přítomná jak v reklamě, tak i ve zpravodajství de facto zbavuje subjekt potřeby reagovat.

- Technologie obecně nám umožňuje, aby byla aktivita nahrazena „**fungováním**“ – prázdných forem zbavených smysluplného kontextu. (Heideggerův pojem gellassenheit).
- Nová média nás **zbavují pasivity**, autentické pasivní zkušenosti, a tak nás připravují pro **bezmyšlenkovitou frenetickou aktivitu** (Žižek).
- Kolaps vlastní ideje reality závislé na rozlišení mezi přirozeným a umělým spouští naprostá **indiference k její mechanické konstrukci**. Výsledkem je neschopnost přijmout cokoli mimo self.
- **VE VĚKU EGA JE SVĚT KONSTRUOVÁN K JEHO OBRAZU**
Není prostě otázkou jak se 30 klaunů dostalo do jednoho automobilu.

SLAVOJ ŽIZEK: JEVENÍ vs. SIMULAKRUM

- Klíčová distinkce není mezi **realitou** a **virtualitou**, ale mezi **jevením** (appearance) a **simulákrem**. To co se ztratilo v dnešní epidemii simulací není jakási pravá forma nesimulované reality, ale samotné jevení, které *umožňuje takovou formu recepce, která je ne-totalizující*.
- Jevení charakterizuje radikální nerozhodnost, která brání tomu, aby subjekt jevící se předmět uchopil. Tato neuchopitelnost, ale umožňuje smysluplné subjektivní propojení se světem.
- Příkladem je dětská otázka „**jak vypadá boží tvář?**“. Odpověď dostáváme kdykoliv, kdy se setkáváme s tváří ozářenou laskavostí, ve které zableskne Jeho tvář. Tato zkušenost je zcela odlišná od **simulování reality**, která je neoddělitelná od reálného. Vše je zde, konstruováno tak, že se zde nezjevuje žádná transcendentní dimenze.

■ V daném smyslu tak platí, že to, co kyberprostor ohrožuje není realita, ale „jevení“, které má blíže ke svádění než k pornografii, která ukazuje vše, jelikož jde jen o simulakrum sexu.

■ Naopak svádění pracuje prostřednictvím volné hry jevení. Nabízí se vést tuto distinkci per analogiam mezi demokracií a e-demokracií.

■ Zatímco první pracuje skrze fantazii, která slibuje cosi sublimního,

- E- demokracie se má k demokratické participaci jako podobně jako pornografie k sexu. V obou případech jde o simulákrum, jeho transparentnost podlamuje možnost pro smysluplného postoje.
- Žižek se domnívá, že zde není význam bez existence čehosi zakázaného, bez neproniknutelné domény, do které můžeme projektovat své fantazie., které vymezují náš významový horizont.
- e-demomokracie je v tomto smyslu pornografická, každé rozhodnutí, hlas leží na povrchu skrze praxi instatní volby, zpětné vazby a přístupu k informacím.

■ Hrozba virtuální reality tak spočívá v tom, že dovádí fantazmatickou logiku sociální reality do jejího extrému, čímž umožňuje subjektu plně si přivlastnit druhého a vyměnit (zobchodovat) jevení za simulákrum.

Kyberprostor vytváří odlišnou rovinu subjektivní mediace, která hrozí kolonizací ne-virtuálního univerza likvidací esenciální fantazie.

■ Tento proces směřuje k „nesnesitelnému uzavření bytí“. Kyber technologie uskutečňují „excesivní plnost“, která vyplňuje propast oddělující symbolickou strukturu od fantazie.

- Virilio v tomto smyslu hovoří o **smrti distance**, respektive reálných kontaktů s hmatatelnými objekty. Zrušení této distance de facto znamená, že budou reální druzí nahrazení spektrem obrazovky. Excesivní možnosti volby povedou k tomu, že si nebudeme schopni vybrat.
- Vize kyberprostoru jako místa, kde se nám otevírá budoucnost neomezených možností směřuje ve svůj opak.
- K tichému, ale fatálnímu uzavření.

SHRNUTÍ

- Lasch líčí narcismus jako kulturní fenomén. De facto pracuje s narcismem prostřednictvím metafory sebepohlčení.
- Podobně i Richard Sennet vidí narcismus jako poruchu, jež je symptomatická pro moderní společnosti. Proto hovoří o narcistické společnosti.

Klíčovou charakteristikou zde představuje
neschopnost oddělit Já od světa.

Já je v moderní společnosti bezhraničné. Dochází zde k sebeabsorbci, která „chrání“ jedince před porozuměním, co je vnitřní a co vnější doména self.

Dodatek: kořeny patologického narcismu

GRANDIOSITA, PRAVÉ A FALEŠNÉ JÁ

- Později propracovali kompaktní teorie narcismu zejména **H.Kohut** a **D.Winnicott**, který postuloval existenci **pravého a falešného Já**.

- **Narcistická osobnost** **projikuje** to, co nemůže mít ve svém vnitřním psychickém prostoru, to, co je zapovězené, tedy závislost, slabost, zranitelnost.
- Musí s nimi ven: „jen já jsem tak skvělý, ti ostatní jsou slabí, bezmocní, závislí - tj. také bezcenní, devalvovaní“.
- U narcistických osobnosti nabývá tato potřeba **vymést z nitra tyto nepřijatelné představy**, potřeba projekce (a devalvace druhých) ohromné síly a projevuje se s až **obsedantní úporností**. Aby si uchovala grandiositu, musí osobnost projikovat svůj Stín do druhých (ukázka).
- „oni jsou pak neschopní, slabí, zranitelní“.
- **Obsedantní osobnosti** jsou charakteristické svou grandiositou a potřebou projikovat. Období, kdy dítě formuje grandiosní obrany, je také obdobím, v němž se **formují obsedantní rysy osobnosti**. Obsedantní osobnost se vytváří pod vlivem základní filosofie: „musím spoléhat na sebe (ovšem při nutnosti kontroly), protože druzí jsou neschopní a nespolehliví“.

- Podle M. Mahlerové a F. Peyna dítě procházející

SEPARAČNĚ-INDIVIDUAČNÍM obdobím má dva zčásti oddělitelné úkoly:

- „separovat se“
- " individuovat se"

Separace znamená:

- vymanit se ze symbiózy
- ohraničit své Já
- vytvořit si nezávislost na objektech

Individuace znamená:

- budovat osobnostní struktury.
- **Podmínkou pro dobrý průběh separace je dobře probíhající proces individuace. Podmínkou pro dobrou individuaci je úspěšný průběh separace.**

- V praxi je tomu tak, že dříve či později ve vývoji dítěte začne **přibývat situací, kdy se dítě musí přizpůsobovat matce a tím je tlačeno k nutnosti vyvinout adaptivní strategie, kterými změněné situaci lze čelit.**
- Poznává, že s pravým Já nevystačí - prostě nelze jednoduše projevovat navenek své potřeby a očekávat, že budou vždy a pokud možno hned uspokojeny. **Matčino „selhávání“ startuje formování falešného Já (false Self).**

■ To, co dítě produkuje, jsou projevy jeho **pravého Já** (true Self, dle Winnicotta „ničím nezkršené, nezfalšované prvotní projevy dítěte“). Znamená to, že dítě svým pravým Já zapůsobí na matku (Self-objekt) a matka adekvátně odpoví. Z tohoto základního komunikačního vzorce vyrůstá **dětská grandiosita**, totiž pocit podložený zkušeností s matkou, že **matka je tu pro ně, proto, aby uspokojovala jeho potřeby**. Matka zařídí vše, co dítě dá najevo. Dítě cítí svou **omnipotenci**. Jsou tu ale dva problémy:

■ 1. “Dost dobrá matka“ je ta, která musí být ale schopna poskytnout dítěti i **adekvátní deziluzi** tam, kde je to vývojově prospěšné“.

■ 2. **Žádná matka není trvale "dost dobrá"**, i dobré matky mají své výkyvy.

- Pod tlakem nutnosti se dítě mění, vyvíjí, adaptuje.
Já se štěpí na pravé a falešné.
- **V praktikující fázi (dle Mahlerové) dítě prožívá kulminaci grandiosních pocitů:**
- objevilo své **motorické schopnosti** - všude vleze, všechno mačká, zkoumá, otevírá všechny zásuvky co jich doma je.
- Enormně se zvýšil jeho akční radius a je fascinováno možnostmi lokomoce. Je odvážné, padá, vstává a - nepláče.
- Stále něco procvičuje (praktikuje).
- **A paralelně s tím probíhá popírání vlastních nedostatků a omezeností.**

- Dítě, které se cítí ohroženo svými **vlastními agresivními pocity, které projektuje do druhých a internalizuje je jako vnitřní monstra, se je pokouší kompenzovat fantaziemi bohatství, krásy a omnipotence.**
- Tyto fantazie společně s internalizovanými obrazy dobrých rodičů, kterými se pokouší bránit se stávají jádrem grandiozního self. Jakýmsi druhem **slepého optimismu, který chrání narcistické dítě od nebezpečí v něm i okolo něj.**
- Zvláště od závislosti na druhých, kteří jsou vnímáni jako nezávislí. Obrazy dobrého self jsou **užity jako forma obrany. Tak se rodí megalomanický ideál sebepojetí.**

- **"Závislost"** ale není jediná slabost, kterou matka špatně toleruje. Je tu také **"bolest"** (matka říká dítěti, že nesmí plakat, když cítí bolest, „takové velké = skvělé děti přece nepláčou“). Dále je tu **„zranitelnost“** (zranitelnost dítěte je matčinou vlastní zranitelností). Matka je zranitelností dítěte zneklidněna, znejistěna, může ji **negovat, přehlížet, může ji odmítat ("nebreč, ty babo")**, může dítě **kritizovat, vytýkat a vyhrožovat** („když budeš pořád brečet, nebudeš nikdy jako táta“).
- **Odmítání dětských slabostí představuje ohromný tlak na dítě, žene je k předčasné dospělosti, (POSTARŠOVÁNÍ DĚTÍ).**
- Dítě se **pseudoseparuje z nutnosti nebýt závislé, nebýt snadno zranitelné, nebýt prostě "dítě"**, protože takové jej matka odmítá přijmout. Vzklíčí v něm patogenní axiom - **"mám-li být přijato, musím se přestat chovat jako dítě a musím být jako dospělý"**.

- Narcistické symptomy samy o sobě nejsou problémem, problémem se stává **narcismus až ve své vyhrocené podobě, kdy se stává narcismem patologickým.**
- Flagrantní narcismus je pravidlem u úspěšných lidí, u filmových hvězd. Když se jim nepovede role, ale ještě více, když je přestanou obsazovat do rolí, pak dekompenzují a unikají k alkoholu a lékům.
- **Organizace obran** těchto pacientů je obecně velmi podobná organizaci obran hraniční osobnosti. Pacienti mají převahu primitivních obranných mechanismů: **popření, projektivní identifikace, omnipotence a primitivní idealizace.**

- **Vysoce inteligentní jedinci s touto osobnostní strukturou se mohou projevit v oblasti svého zájmu jako velmi kreativní:**
- **Narcistické osobnosti lze často nalézt na místech vedoucích průmyslových organizací a akademických institucí, také mohou být vynikajícími tvůrci v určité umělecké oblasti.**
- **Avšak pozorné sledování jejich produktivity po delší časové období poskytne důkaz o povrchnosti a přelétavosti v práci, o nedostatku hloubky, a eventuálně odhaluje pod třpytivým povrchem prázdnotu.**

- Velmi často to jsou "**slibní**" géniové, kteří pak **překvapí druhé banalitou svého vývoje**. Jsou také schopni použít sebekontrolu v situacích navozujících úzkost, což může na první pohled vypadat jako dobrá tolerance úzkosti, avšak analytická explorace ukazuje, že jejich tolerance úzkosti je získávána na **úkor rostoucích narcistických fantazií a stažení se do "okázalé izolace"**.
- Tato tolerance úzkosti neodráží skutečnou schopnost vyrovnat se s narušenou realitou.

- Narcismus způsobuje, že jedinec cítí v okamžiku vlastní gratifikace, že není dosaženo toho po čem toužil. Vlastní sebe-gratifikace paradoxně blokuje její naplnění.
- Narcistní osobnost je neschopna dosáhnout čehosi nového, jelikož vše vidí v termínech již existujícího self. Narcistní osobnost se cítí prázdná, jelikož touhu nikdy nenásleduje skutečné uspokojení. Narcis je zbaven schopnosti hrát si.
- Vychází přitom z koncepce sekundární narcismu jako inkorporace grandiózních objektových obrazů jako obrany proti úzkosti a vině. Je zde nejasná hranice mezi self a světem objektů. Sekundární narcismus se pokouší kompenzovat bolest zapříčiněnou objektem lásky a utlumit hněv vůči těm, kdo neodpovídají bezprostředně na jeho potřeby.

- O patologickém narcismu můžeme samozřejmě hovořit až v té době, kdy se ego rozvinulo do té míry, aby rozlišovalo mezi sebou a okolím.
- **Pokud dítě pocítuje toto separační trauma se speciální intenzitou a pokouší se znovu vytvořit dřívější vztahy vytvořením fantazií své onnipotentní matky a otce, které splývají s obrazy jeho self.**

TEST

A/ Masová kultura je nenašminkovaná šminka

B/ Totalita masové kultury vrcholí v požadavku, že nikdo nemá být jiný než je ona.

C/ Avšak masová kultura vznáší nárok na svou blízkost realitě právě proto, aby ji hned pokrývila.